

Türkiye’de Sivil Toplum: BİR DÖNÜM NOKTASI

*Uluslararası Sivil Toplum Endeksi Projesi
Türkiye Ülke Raporu II*

TÜSEV

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı
Third Sector Foundation of Turkey

CIVICUS
World Alliance for Citizen Participation

Türkiye’de Sivil Toplum: BİR DÖNÜM NOKTASI

*Uluslararası Sivil Toplum Endeksi Projesi
Türkiye Ülke Raporu II*

TÜSEV

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı
Third Sector Foundation of Turkey

CIVICUS
World Alliance for Citizen Participation

• Proje Destekçileri •

• Sivil Toplum Forumu Ev Sahibi •

Türkiye’de Sivil Toplum: Bir Dönüm Noktası
CIVICUS Uluslararası Sivil Toplum Endeksi Projesi (STEP)
Türkiye Ülke Raporu II

Ahmet İçduygu
Zeynep Meydanoglu
Deniz Ş. Sert

TÜSEV Yayınları, Mart 2011
No: 51

ISBN 978-975-01025-8-5

Grafik Tasarım:
Gülru Höyük

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, *Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı'nın* (TÜSEV) izni olmadan hiçbir elektronik veya mekanik formatta ve araçla (fotokopi, kayıt, bilgi depolama vb.) çoğaltılamaz.

TÜSEV

Bankalar Cad. No. 2
Minerva Han
Karaköy 34420
İstanbul / Türkiye
Tel. +90 212 243 83 07 PBX
Faks. +90 212 243 83 05
info@tusev.org.tr
www.tusev.org.tr

Bu kitapta yer alan görüşler yazarlara aittir ve bir kurum olarak TÜSEV'in görüşleriyle birebir örtüşmeyebilir.

Proje Ekibi

Selim Erdem Aytaç
Mehpare Özlem Başdoğan
Ahmet İçduygu
Derya Kaya
Zeynep Meydanoglu
Deniz Ş. Sert

Danışma Kurulu

Aycan Akdeniz
Filiz Bikmen Bugay
Ayhan Bilgen
Ömer Çaha
Umut Güner
Levent Korkut
Dilek Kurban
Yörük Kurtaran
Uygar Özemesi
Hande Paker
Aysun Sayın
Nurdan Şahin
Zehra Taşkesenlioğlu
Derya Uysal
Şentürk Uzun

Katkıda Bulunanlar

Esin Aksay
Zeynep Alemdar
Namık Ceylanoğlu
Rana Birden Çorbacıoğlu
Tuğçe Demir
Tevfik Başak Ersen
Derya Kaya
Peren Özturan
Hande Paker
Müge Yamanyılmaz
Bilal Zivali

Önsöz

Türkiye’de sivil toplum son yıllarda hızlı bir değişim ve gelişim sürecine girmiştir.

Sivil toplumun en önemli ögesi olan sivil toplum kuruluşları (STK’lar) ülkenin demokratikleşme ve kalkınmasında önemli aktörler olarak ortaya çıkmakta, her geçen gün hem nitelikleri gelişmekte hem de sayıları artmaktadır.

TÜSEV (Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı) 1993’de kuruluşundan günümüze bu süreçte aktif rol oynamış; sivil toplumu ilgilendiren mevzuatın iyileştirilmesinde; sektörün geleceği konusunda araştırma yapılması ve politika üretilmesinde, özel, kamu ve üçüncü sektörler arasında diyalog ve işbirliğinin artırılmasında öncülük etmiştir. Bugün, ülkenin önde gelen vakıf ve derneklerinden oluşan 100’ü aşkın mütevellisiyle Türkiye’de sivil toplumun yasal, mali ve işlevsel altyapısını geliştirmek için çalışmaya devam etmektedir.

Bu bağlamda bilgi üretimi, sektörün görünürlüğünün artırılması, güçlü ve zayıf yönlerinin belirlenmesi ve sivil toplumun gelişmesine elverişli bir ortam yaratılması için büyük önem taşımaktadır. Vakfın Araştırma ve Yayınlar Programı, sektöre ilişkin önemli konularda araştırmalar yapılmasını ve ilgili paydaşlar arasında diyalog kurulmasını teşvik etmiş, bu kapsamda 50’yi aşkın değerli yayın üretmiştir.

CIVICUS Sivil Toplum Endeksi Projesi (STEP) bu girişimler arasında önemli bir yere sahiptir. İlki 2005’de yürütülen STEP, Türkiye’nin ilk uluslararası karşılaştırmalı ve en kapsamlı sivil toplum araştırma projesi olmuştur. 2008-2010 yılları arasında yürütülen ikinci STEP çalışması ise, kapsamı ve uluslararası boyutuyla ilk projeyi aratmamakta, ayrıca sektörün son yıllarda geçirdiği değişimi bilimsel bir çerçeveden gözlemlene imkânı vermektedir.

Elinizdeki yayın, Türkiye’de sivil topluma ilişkin bazı kilit konuları irdelemekte ve verdiği güncel cevaplarla bu genç sektöre yeni bir bakış getirmektedir. Örneğin, Türkiye’de vatandaşların sivil topluma katılımı nasıl gerçekleşmektedir? Sivil toplumun Türkiye’nin önde gelen sosyal ve siyasal sorunlarına etkisi nasıldır? Devlet ve özel sektörün sivil toplumla ilişkileri ne düzeydedir? Avrupa Birliği (AB) üyelik süreci beraberinde ne gibi değişiklikler getirmiştir? Türkiye’de sivil toplum ne gibi bölgesel farklılıklar göstermektedir? 2005’den bugüne nasıl bir değişim süreci içindedir?

Ümidimiz, elinizdeki raporun Türkiye’de sivil topluma yeni bir bakış getirmesi ve üçüncü sektörü güçlendirmeye yönelik girişimlere öncü olmasıdır. Bu değerli yayını sizlerle paylaşırken bize sağladıkları destek için Mütevellilerimize, programlarımıza değer katan ortak ve bağışçılarımıza, bizi başarıyla yöneten Yönetim Kurulumuza, hedeflerimizi hayata geçiren çalışanlarımıza ve projeye katkıda bulunan herkese teşekkür ediyor, vakfımızın başarılarının devamını diliyorum.

Üstün ERGÜDER

Yönetim Kurulu ve Mütevelliler Heyeti Başkanı

TÜSEV

Teşekkürler

STEP, TÜSEV'in bir araştırma girişimi olup, nihai halini CIVICUS, proje sponsorları, danışma kurulu, proje ekibi ve proje katılımcıları gibi projeye sonsuz destek veren çeşitli birey ve kurumlara borçludur.

Öncelikle metodolojisini geliştirdiği, bu projenin Türkiye'de TÜSEV tarafından uygulanmasına şans tanıdığı ve uygulama süresince yol gösterdiği için CIVICUS'a teşekkür ederiz. Özellikle CIVICUS'dan Amy Bartlett, Mark Nowotny, Mariano De Donatis, David Kode ve Andrew Firmin'e projeye verdikleri destek için müteşekkirimiz.

Tüm proje destekçilerine bu önemli girişime vermiş oldukları destek için tek tek teşekkür ederiz. Ülkemizin önde gelen vakıflarından Aydın Doğan Vakfı, Kadir Has Vakfı, Sabancı Vakfı, Vehbi Koç Vakfı ve Chrest Vakfı projeyi maddi manevi desteklemiş; Kadir Has Üniversitesi ise projenin en önemli etkinliği olan Sivil Toplum Forumu'na ev sahipliği yapmıştır.

STEP Danışma Kurulu, projenin oluşum aşamasından itibaren STEP sürecinin içinde bulunmuş ve çeşitli çalışmalarla proje yönünün çizilmesini sağlamıştır. Her biri kendi alanında uzman ve sivil toplum deneyimine sahip Danışma Kurulu üyelerine projeye verdikleri destek ve ayırdıkları zaman için ayrı ayrı teşekkür ederiz:

Aycan Akdeniz	Levent Korkut	Aysun Sayın
Filiz Bikmen Bugay	Dilek Kurban	Nurdan Şahin
Ayhan Bilgen	Yörük Kurtaran	Zehra Taşkesenlioğlu
Ömer Çaha	Uygar Özesmi	Derya Uysal
Umut Güner	Hande Paker	Şentürk Uzun

Proje ekibinden Selim Erdem Aytac ve Mehpere Özlem Başdoğan'a özellikle anket ve odak grup çalışmalarında gösterdikleri özveri için müteşekkirimiz. Yine aynı çalışmalarda bizlere iletişim listelerini ve bölgesel destek merkezlerini açan Sivil Toplum Geliştirme Merkezi'ne de (STGM) değerli destekleri için teşekkür ederiz.

Ayrıca, anket, bölgesel odak grup ve Sivil Toplum Forumu katılımcılarına en büyük teşekkürü borçluyuz. Onların ilgi ve katımları bu projeyi gerçekleştirebilmemizdeki en önemli etken olmuştur.

Elinizdeki araştırmanın Türkiye’de sivil toplumu daha iyi anlamak ve güçlendirmek için bir rehber olmasını umar, proje süresince sivil toplum paydaşları arasında kurulan diyalogun bu yöndeki yeni faaliyetlere vesile olmasını dileriz.

Ahmet İÇDUYGU

*Araştırma Koordinatörü
Koç Üniversitesi*

Zeynep MEYDANOĞLU

*Proje Koordinatörü
TÜSEV*

Deniz Ş. SERT

*Araştırma Koordinatörü
Koç Üniversitesi*

İçindekiler

Yönetici Özeti 11

Tavsiyeler ve Çözüm Önerileri 21

Sonuçlar 27

Ekler 33

Ek 1 STEP Gösterge Tablosu 35

Ek 2 STEP Metodolojisi ve Türkiye Uygulama Süreci 47

Yönetici Özeti

Proje Hakkında

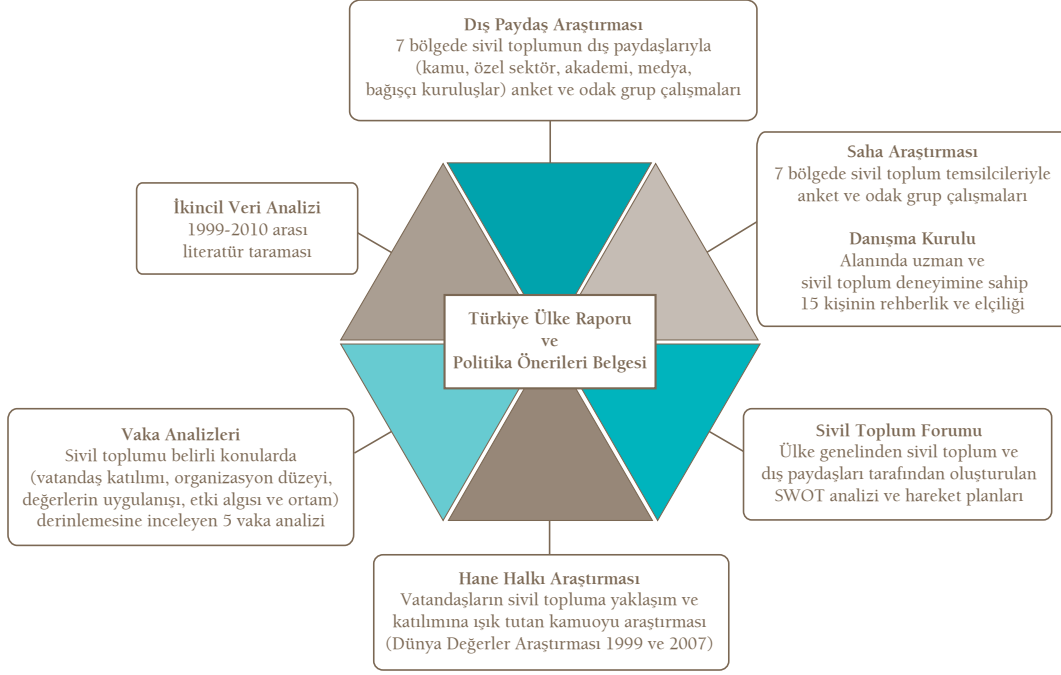
Eş zamanlı olarak elli üç ülkede gerçekleştirilen Sivil Toplum Endeksi Projesi (STEP) eylem odaklı ve katılımcı bir araştırma projesidir. Dünyada sivil toplumun durumunu değerlendirmeyi amaçlamakta ve bulgularını sektörün zayıf ve güçlü yönlerini de göz önüne alarak sivil toplum paydaşlarının analizleri ve faaliyet planları ile birleştirmektedir. Bu yöntem sayesinde proje hem gerçekçi bir değerlendirmeyi hem de ortak hareket planlarını mümkün olduğunca geniş bir tabana yaymakta ve bulguların gelecekteki politika oluşumları ve girişimlerde yol gösterici olmasını amaçlamaktadır.

Eylem odaklı ve katılımcı yaklaşımının yanında STEP; geniş kapsamı, Türkiye'deki sivil toplumu diğer ülkelerdeki özdeşleri ile karşılaştırma imkânı vermesi, bu kapsamda yapılan ikinci araştırma⁰¹ olarak Türkiye'de sivil toplumun zaman içindeki gelişimini izlemeyi mümkün kılması gibi özellikleri ile pek çok açıdan Türkiye için bir ilk ve tek olmuştur.

Her ülkede STEP'in uygulanmasını bir Koordinasyon Kuruluşu üstlenmekte, proje Danışma Kurulu ile Proje Ekibi'nin rehberliğinde yürütülmektedir. Projenin Türkiye'deki Koordinasyon Kuruluşu olan TÜSEV bünyesindeki araştırma ekibi, çeşitli birincil ve ikincil kaynaklardan faydalanarak veri toplama işlemini yürütmüştür. Bu veri toplama ve değerlendirme sürecini sivil toplumu geliştirmeye yönelik hareket planları oluşturulması izlemektedir. Aşağıdaki şema, proje kapsamında yürütülen faaliyetleri görsel olarak özetlemektedir.⁰²

⁰¹ Bkz. *Türkiye'de Sivil Toplum: Bir Değişim Süreci Uluslararası Sivil Toplum Endeksi Projesi Türkiye Raporu*, İstanbul: TÜSEV 2006.

⁰² Detaylı bilgi için Ek 2 STEP Metodolojisi ve Türkiye Uygulama Süreci.

Elde edilen veriler projenin öngördüğü kavramsal çerçeveye göre ayrıştırılmış ve analiz edilmiştir. STEP'in kavramsal ve analitik yapısının temelini benimsediği sivil toplum tanımı ve kavramsal çerçevesi oluşturmaktadır.

STEP, Türkiye'de sivil toplumu “**aile, devlet ve piyasanın dışında kalan; birey, grup ve kuruluşların ortak amaçlarını geliştirmek için oluşturdukları alan**” olarak tanımlamaktadır. Bu kapsayıcı tanımda sivil toplum, sadece STK'ları değil, bir dizi farklı aktör ve kuruluşu kapsamaktadır. Ayrıca bu tanıma göre sivil toplum STK'ların toplamından daha geniştir; sivil olmayan unsurları da kapsamaktadır; kimin içeride, kimin dışarıda olduğu durulduğu yere göre değişebilmekte; kamu, özel sektör ve sivil toplum arasındaki sınırlar her zaman net olmayabilmektedir.

STEP kavramsal çerçevesi ise sivil toplumu **beş temel boyut** altında incelemektedir. Bireylerin ve kamuoyunun sivil topluma katılım düzeyini ele alan **Vatandaş Katılımı (1)** boyutu; sivil toplum kuruluşları ve alanının kurumsallaşma düzeyini inceleyen **Organizasyon Düzeyi (2)**; sivil toplum alanında benimsenip teşvik edilen **Değerlerin Uygulanışı (3)**; sivil toplumun sosyal ve siyasal alandaki **Etki Algısı (4)**; ve işlevini sürdürdüğü sosyo-ekonomik/politik/kültürel **Ortam (5)**. Her boyut, birçok alt boyuttan ve bu alt boyutlardan her biri de çok sayıda bireysel göstergeden oluşur.⁰³ STEP uygulama süreci, tüm araştırma ve analizin, bu göstergelerin her birinin göz önüne alınarak yapılmasına odaklanmıştır.

⁰³ Detaylı bilgi için Ek 1 STEP Gösterge Tablosu.

Araştırmanın Temel Bulguları

Giriş

Araştırma bulguları yakından incelendiğinde sektörün tüm zayıflıklarına rağmen artan gücünü, genişleyen faaliyet alanlarını ve Türkiye'nin sosyal ve ekonomik sorunlarını çözmeye yönelik başarılı ve etkileyici girişimlerini göz ardı etmek imkânsızdır. Bundan 20 yıl öncesiyle kıyaslandığında Türkiye'de sivil toplumun ve STK'ların gelişimi etkileyici düzeydedir.

Bu bağlamda önceki STEP çalışması (2005) sivil toplumu gerek kavramsal açıdan gerekse faaliyet alanlarında olumlu yönde bir değişim süreci içindeyken resmetmiştir. Araştırma bulguları güçlü yönlerden çok zayıf yönler ortaya koysa da aynı zamanda sivil toplumun ülkenin kalkınması ve demokratikleşmesi için yapabileceklerine dair fırsatlara işaret etmiştir.

Elinizdeki ikinci STEP çalışması (2010) da Türkiye'de sivil toplumu olumlu yönde bir değişim süreci içindeyken tasvir ederken güçlü yönlerden çok zayıf yönler ortaya koymaya devam etmektedir. Ancak 2005'de söz konusu olan fırsatların bir kısmının değerlendirilmesine rağmen Türkiye'de sivil toplumun gelişiminin eski ivmesini koruyamadığı görülmektedir. Bazı temel sorunların süreklilik arz ederek kemikleşmeye başlaması sivil toplumun önünde önemli engellere işaret etmektedir. Sivil toplumun mevcut güçlü yönlerinin doğru kullanılarak toplumsal hayatın vazgeçilmez bir parçası haline gelebileceği gibi, zayıf yönlerinin yarattığı engellere takıldığı bir duraklama dönemine girmesi de mümkündür. Bu açıdan Türkiye'de sivil toplumun bir dönüm noktasıyla karşı karşıya olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Tarihsel Gelişim

Tarihsel açıdan Türkiye'de sivil toplumun gelişimini dört dönemde incelemek mümkündür: 1) özellikle Osmanlı vakıf geleneğine dayanan Cumhuriyet öncesi dönem, 2) 1923-1950 yılları arasındaki tek parti dönemi, 3) 1950-1980 yıllarındaki çok partili seçim sistemine geçiş çabaları ve ihtilaller dönemi, 4) 1980'den günümüze kadar devam eden, demokratikleşme hareketleri, hızlanan Avrupa Birliği süreci, Kürt sorunu ve laiklik-İslam tartışmalarının alevlendiği ve sivil toplumun bazı dönüm noktalarının yaşandığı (örneğin, 1996 Habitat Konferansı, 1999 Marmara depremleri, 2001 Kopenhag Kriterleri'nin kabulü) dönem. 2000'li yıllar özelinde ise genel olarak Türkiye'de de liberal demokrasilerde olduğu gibi bir sivil toplumun alanının belirginleşmeye başladığı yıllar olmuştur. Bu süreç sivil toplum örgütlenmelerinin önemini ortaya çıkarırken, bu önemin bundan sonra da artacağına işaret etmiştir.⁰⁴

⁰⁴ Detaylı bilgi için Bakınız Bölüm II "Türkiye'de Sivil Toplum".

Sivil Toplum Haritası

Bugün Türkiye’de 4.547’si vakıf, 86.031’i dernek olmak üzere, 90.578 sivil toplum kuruluşu faaliyet göstermekte, bu rakamlara sendikalar, meslek odaları ve kooperatiflerin de eklenmesi durumunda bu sayı 150.000’i aşmaktadır. Türkiye nüfusuna oranla STK sayısı oldukça düşüktür: ülke genelinde ortalama her 780 kişiye 1 STK düşmektedir (TÜİK ve Dernekler Dairesi Başkanlığı (DDB) 2008 ve Vakıflar Genel Müdürlüğü (VGM) 2009).

Coğrafi dağılım açısından incelendiklerinde STK’ların kentsel alanlarda ve ülkenin batısında yoğunluk gösterdiği görülmektedir. Vakıf ve derneklerin %42’si ülkenin beş büyük kenti olan İstanbul, Ankara, İzmir, Adana ve Bursa’da bulunmaktadır. Bunun yanında ülkedeki en az STK yoğun il olan Şırnak’ta her 3.204 kişiye 1 STK düştüğü ve bu ilde STK’ların sadece %0,15’inin faaliyet gösterdiği görülmektedir (DDB 2008 ve VGM 2009 Verileri).

Çalışma alanları açısından STK’ların büyük çoğunluğunun sosyal dayanışma ve hizmet odaklı çalıştığı, politikaları etkilemeye yönelik etkinliklere ve savunuculuk faaliyetlerine daha az rastlandığı görülmektedir. Türkiye’de derneklerin %18,1’ini “dini hizmetlerin geliştirilmesine yönelik hizmet faaliyetleri” veren cami dernekleri, %14,3’ünü spor kulüpleri, %13,7’sini yardımlaşma dernekleri, %9,5’ini kalkınma ve konut dernekleri, %10’unu ise mesleki dayanışma örgütleri oluşturmaktadır. Bu durumda derneklerin %65’inin herhangi bir politikaları etkileme gündemi olmadığı; sosyal hizmetler ile dayanışma faaliyetlerine odaklandığı görülmektedir (DDB, 2008). Vakıflar da faaliyet alanları açısından derneklere benzer bir portre çizmektedir. Vakıfların çalışma alanları arasında sosyal yardım (%56,1), eğitim (%47,5) ve sağlık (%21,84) başı çekmektedir. Resmi kayıtlara göre vakıfların sadece %1,28’i demokrasi-hukuk-insan hakları alanında çalışmaktadır (VGM, 2009).

Ancak yine de savunuculuk yapan STK’ların (örneğin kadın hakları ve sorunları, çevre sorunları, insan hakları, tüketici hakları, öğrenci ve gençlik konuları) etkinlik ve görünürlüklerindeki artış dikkat çekicidir. Ayrıca Türkiye’de son on yıldır yükselen kimlik siyaseti alanı içinde, özellikle Kürt Sorunu ve Laiklik/İslamcılık ikilemi içinde, birçok sivil toplum aktörünün belirginleştiği görülmektedir. Daha çok inanç ile siyasal ve ideolojik farklılıkların etkili olduğu bu mücadele alanında tüzel kişilikler olarak kurumsallaşan aktörler olduğu gibi, esnek ve gayri resmî toplumsal ağlar şeklindeki oluşumların da bulunduğu bilinmektedir.

Aşağıdaki bölümde Türkiye’de sivil topluma STEP merceğinden bakılmakta ve araştırmanın temel bulgularına değinilmektedir.

Türkiye’de sivil toplum hareketi, son yıllardaki gelişimine rağmen vatandaşların büyük bölümünden kopuk kalmakta ve sadece küçük bir kesimine hitap etmektedir. Vatandaş katılımı dar, derin ve çeşitli sosyal grupların göreceli olarak temsil edilebildiği bir şekilde gerçekleşmektedir.

Halkın %4,5'i sosyal %5,3'ü ise siyasi nitelikte bir sivil toplum kuruluşuna üyedir ve %2,5'i sosyal, %4,2'si siyasi nitelikte bir sivil toplum kuruluşunda gönüllülük yapmaktadır (DDA, 2007). Türkiye'de bağış oranları da oldukça düşüktür: uluslararası bir araştırmaya göre nüfusun sadece %14'ü son bir ay içinde bir STK'ya nakdi bağış yapmıştır. Aynı araştırmada Türkiye bağış, gönüllülük ve tanımadığı birine yardım etme eğilimleri açısından 153 ülke içinde 134.sırada yer almıştır (CAF, 2010).

Türkiye'de sivil topluma halkın sadece küçük bir kesiminin katılmasına rağmen, katılım gösteren vatandaşlar sık ve derin bir katılım sergilemektedir. Örneğin, sosyal nitelikteki bir STK'ya üye olan vatandaşların %11,5'i, gönüllülük yapanların ise % 30'u en az bir diğer STK'ya daha üyedir veya gönüllü destek vermektedir. STK etkinliklerinde sosyalleşenlerin ise %81,9'u bu faaliyetlere sık sık katılmaktadır. Benzer şekilde siyasi nitelikteki bir STK'ya üye olan vatandaşların %16,7'si, gönüllülük yapanların ise % 21,6'sı en az bir diğer STK'ya daha üyedir veya gönüllü destek vermektedir; partizan nitelik taşımayan siyasi hareketlere katılanların %32,1'i bu faaliyetlerde sıklıkla bulunmaktadır (DDA 1999 ve 2007).

Farklı sosyal grupların (25 yaş altı gençlik, 65 yaş üzeri yaşlılar, kadınlar, etnik azınlıklar ve alt sınıf) katılım eğilimleri incelendiğinde, bu gruplardan neredeyse hiçbirinin gereken düzeyde veya yüksek bir katılım göstermediği görülmektedir⁰⁵. Ayrıca, incelenen tüm sosyal grupların siyasi katılımı düşük oranlarda gerçekleşmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarının büyük çoğunluğu (%87) sivil topluma vatandaş katılımını yetersiz görmekte (Toros, 2007); katılımın düşüklüğünü mali sorunlarından sonra en önemli ikinci sorunları olarak sıralamakta (YADA, 2010) ve bu alanda kendilerini geliştirmeye yönelik faaliyetlere ihtiyaç duyduklarını doğrulamaktadır.

Sivil toplumun organizasyon düzeyine güncel bir bakış, STK'ların kurumsallaşma düzeylerinin düşük kaldığını, işlevlerini sorunlu yönetim yapıları, yetersiz kaynaklar ve kopuk ilişkilerle sürdürdüklerini göstermektedir. Ancak son yıllarda ortaya çıkan güçlü ve etkin bir grup STK ile birlikte iyi uygulama ve örnekler ortaya çıkmış; bu uygulamaların yaygınlaştırılması ve modellenmesi olasılıklarını beraberinde getirmiştir.

Gönüllü veya profesyonel, insan kaynağının yetersizliği Türkiye'de sivil toplum için çok yönlü sonuçlar doğuran önemli bir sorundur. STK'ların %57'sinde ücretli çalışan bulunmamaktadır, yaklaşık %41'inin insan kaynakları 6 ila 20 gönüllü çalışandan ibarettir. Maaşlı çalışanı bulunan STK'ların %85'i maaşlı çalışan kapasitesini, gönüllü çalışanı bulunan STK'ların ise %71'i bu alandaki kapasitesini yetersiz bulmaktadır (STKA, 2009).

⁰⁵ Bu göstergede sosyal ve siyasi katılım STK üyeliği, siyasi aktivizm ise partizan nitelik taşımayan siyasi harekette bulunma göstergeleri temelinde ele alınmıştır. Detaylı bilgi için bkz. 1.3 ve 1.6 Katılımın Çeşitliliği.

Sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerini son derece kısıtlı mali imkânlarla gerçekleştirdikleri görülmektedir. STK'ların neredeyse yarısının (%44,6) yıllık gelirleri 10.000 TL'nin altındadır. Ayrıca %15,7 gibi önemli bir kesiminin yıllık gelirlerinin 2.000 TL'nin altında olduğu, 200.000 TL'nin üzerinde geliri olan kuruluşların ise %8,8'i geçmediği görülmektedir (YADA, 2010). STK'lara göre en önemli sorunlarının başında mali sıkıntılar gelmektedir ve bu durum kaynakların yetersizliği kadar sürdürülebilir olmamasıyla da yakından ilişkilidir.

Sivil toplumun gelişmişlik düzeyinin önemli bir göstergesi sivil toplum aktörlerinin birbirleri ile ne derece iletişim ve işbirliği içinde olduklarıdır. Bu bağlamda ülkedeki STK'ların büyük çoğunluğu son üç ay içinde en fazla 5 sivil toplum kuruluşu ile toplantı, bilgi-belge paylaşımı veya işbirliğinde bulunmuştur (sırasıyla %42, %45 ve %48). Bunun yanında önemli bir kısmının ise hiçbir kuruluşla teması olmamıştır (sırasıyla %17, %25 ve %29). Uluslararası düzeyde ise STK'ların yarıdan fazlasının yurtdışında yerleşik ya da faaliyet gösteren bir sivil toplum kuruluşu ile hiçbir iletişim veya işbirliği olmamıştır (%58 ve %63) (STKA, 2009). Bu veriler sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerini birbirlerinden oldukça kopuk ve bağımsız yürüttüklerine işaret etmekte, sektör olma farkındalıkları ve birlikte hareket edebilme becerileriyle ilgili soru işaretleri yaratmaktadır.

Diğer taraftan organizasyon düzeyinin en zayıf yönleri olan insan kaynakları, mali kaynaklar ve iletişim düzeyleri birbirleriyle yakından ilişkili konular olup, gelişmeleri durumunda diğer yapısal sorunların da çözümü için zemin hazırlayabilecek alanlardır. Teknoloji ve destekleyici altyapıya erişimde görülen yüksek oranlar da bu alandaki mevcut sorunların üstesinden gelinmesi için yeni fırsatlara işaret etmektedir. STK'ların %80'den fazlası telefon, bilgisayar ve internete, %40'dan fazlası ise destekleyici altyapılara erişimi olduğunu bildirmektedir (STKA, 2009)

Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının büyük çoğunluğunda demokratik karar alma mekanizmaları oluşmuşsa da işlevselliği tartışmalıdır. Davranış kuralları, çalışma standartları veya çevre politikaları gibi alanlarda benimsenen olumlu değerler yazılı belgelere dökülüp kamuoyu ile paylaşılmamakta, bu durum kurumsal uygulamaları keyfiliğe açık bırakmaktadır. Bunun yanında şiddet, yolsuzluk, ırkçılık/ayrımçılık gibi olumsuz değerlere sivil toplumda nadiren rastlandığı ve sadece marjinal/dışlanmış gruplarca hayata geçirildiği algısı hakimdir.

Sivil toplumun toplum genelinde hoşgörü ve barışı geliştirme ile demokratik karar almayı teşvik etmedeki rolü kısıtlı görülmektedir. STK'lar bu konuda öz eleştiri yapabilmekte; kendileri demokratik ve şeffaf olmadıkça ülke çapında iyi yönetim ilkelerinin uygulanması ve devlet ile özel sektörde şeffaflığın sağlanması konularında yeterince etkili olamayacaklarını belirtmektedirler.

Sivil toplumun sosyal ve siyasal alanlarda görülen kısıtlı etkisi, toplumsal tutum ve davranışlarda ise yok denecek kadar azdır. Yine de sivil toplum ülkenin önde gelen sosyal sorunlarından eğitim ve insan hakları alanlarında farkedilir derecede etkili bulunmuştur.

Sivil toplumun etki düzeyi gerek sosyal gerekse siyasa alanda kısıtlı görülse de, sosyal etki algısı, siyasa etki algısından görece daha yüksektir. Çoğu STK'nın daha çok sosyal hizmetlere yöneldiği, savunuculuk aktivitelerine giderek daha fazla önem verdiği, ancak bu alanda nasıl aktif olunacağına dair fikri bulunmadığı görülmektedir. Yine de sivil toplum temsilcilerinin % 50'sinin kuruluşlarının son iki yıl içinde bir politika oluşum sürecine dahil olduğunu bildirmesi bu alanda artan bir etkinlik düzeyine işaret etmektedir (STKA, 2009)

Araştırma kapsamında güven, hoşgörü ve kamu ruhu olmak üzere sosyal sermayenin üç göstergesi temelinde yapılan incelemeler, sivil topluma STK üyesi olarak katılan vatandaşlar ile katılmayanların sosyal sermaye düzeyleri arasında kayda değer bir fark göstermemektedir. Bu iki grup arası güven ve kamu ruhu düzeyi farkı sıfır; hoşgörü düzeyi farkı ise % 14'dür (DDA, 2007). Ülkedeki düşük sosyal sermaye düzeyi gözönüne alındığında, STK üyelerinin de bu olumsuz olgudan pay aldıkları görülmektedir. Ancak gönüllülük yapan ve yapmayan bireyler arasındaki benzer bir karşılaştırma gönüllülüğün bireylerin kendilerine daha olumlu bakması, anomi duygusu azalırken güven ve empati duygularının artması gibi olumlu tutumları beraberinde getirdiğini göstermektedir (TEGV – İnfakto, 2008).

Sivil toplumun içinde bulunduğu siyasi, ekonomik ve kültürel ortam sivil toplumun gelişimi ile doğrudan bağlantılıdır. Uluslararası rapor ve endekslerde değerlendirilen sosyo-ekonomik ve sosyo-politik ortamların sivil toplumun gelişimine herhangi büyük engel teşkil etmediği görülmüştür. Ancak sosyo-kültürel açıdan ülkedeki genel sosyal sermaye düşüklüğünün sivil toplum için ciddi bir sorun olduğu görülmektedir.

Kamu ile olan ilişkiler, ister özerklik, ister diyalog veya işbirliği temellerinde incelensin, geçmiş yıllara göre daha kötümser algılanmaktadır. Bu algı, 2000'li yılların başında büyük beklentiler doğuran yasal reform ve katılıma yönelik oluşturulan kurumsal yapıların içinin boş bırakılması ve etkin işletilmemesinden kaynaklanmaktadır. Sivil toplumu ilgilendiren yasal mevzuat STK'ların %69'u tarafından oldukça veya son derece kısıtlayıcı bulunurken, STK'ların sadece %13'ü devletten bağımsız olduğunu ve sadece meşru denetimlere tabi olduklarını düşünmektedir.

Bunun yanında özel sektör ile ilişkiler kurumsal sosyal sorumluluk temelli ve gerek bakış açısı gerekse kurum sayıları açısından kısıtlı bulunmakla birlikte gelecek yıllarda gelişmeye açık

bir alan olarak öne çıkmaktadır. Bu alanda iyi örneklerin varlığı teşvik edici ve cesaretlendirici olup, yakın gelecekte gelişmelere işaret etmektedir.

Süreçteki iniş çıkışlara rağmen AB üyelik süreci sivil toplumun içinde bulunduğu ortama olumlu şekilde etkili olarak algılanmaya etmeye devam etmektedir. AB süreci STK'ları ilgilendiren yasal çerçeve, devletle diyalog, mali kapasite ve toplumsal hareketleri teşvik etme alanlarında oldukça olumlu bulunmuştur. Sadece mali kapasite alanında, fonlara erişimin elitist yapısı ve bağımlılık yaratması temellerinde bazı eleştirilerde bulunulmuştur.

Türkiye’de sivil toplum vatandaş katılımı eğilimleri ve kurumsal kapasiteler açısından çarpıcı bölgesel farklılıklar göstermektedir.

Vatandaş katılımı bağlamında Karadeniz Bölgesi tüm katılım çeşitleri⁰⁶ açısından geride kalmaktadır. İstanbul ise tüm katılım türlerinin normal veya yüksek düzeyde gerçekleştiği, bu açıdan en gelişmiş merkezdir. Bölgeler ve dernek üyeliği bazında bakıldığında, dernek üyelerinin dörtte üçü (%76) ülke nüfusunun büyük bölümünü (%58) barındıran büyük şehirlerin bulunduğu Marmara, İç Anadolu ve Ege Bölgeleri’ndedir. Bunun yanında Akdeniz, Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgeleri nüfusun sırasıyla %13, %8 ve %10’unu barındırmalarına rağmen dernek üyelerinin sadece %7, %3 ve %2’sine sahiptir (DDB 2008 ve VGM 2009 Verileri). Kadın katılımı açısından ülke genelinde dernek üyelerinin % 16’sını kadınlar oluşturmakta; ancak bu oranlar bazı bölgelerde %10'lara kadar düşmektedir (DDB, 2008).

STK'lar kurumsal kapasiteleri açısından incelendiğinde, bölgesel farklılıklar mali kaynakların yeterliliği ve çeşitliliği konularında önemli ölçüde hissedilmektedir. Örneğin, yurtdışından fon alan kuruluş sayısı Marmara Bölgesi’nde Türkiye ortalamasından % 33 daha fazlayken, Güneydoğu Anadolu’da bu oran % 5 daha düşüktür (STKA, 2009). Doğu ve Güneydoğu Anadolu’daki STK'ların mali kaynaklarının büyük bir bölümü üye aidatlarından oluşurken, Marmara’da mali kaynakların büyük bölümünü yabancı kuruluşlar ve yerli şirketler yaratmaktadır. Yerli şirketlerin Marmara ve Ege Bölgelerinde STK'lara mali kaynak yaratmadaki rolü oldukça yüksek iken, bu oran Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde sıfır, İç Anadolu, Akdeniz, Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgelerinde ise Türkiye genelinin altındadır (STKA, 2009).

Sivil toplum kuruluşlarının uluslararası ilişkilerinin gelişmişlik düzeyi de bölgesel farklılıklar göstermektedir. “Büyük” ve gelişmiş STK'ların bulunduğu Ankara ve İstanbul, tahmin edileceği gibi uluslararası ilişkilerin gelişmişliğinde ülke ortalamasının üstündedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi’ndeki STK'lar da uluslararası ilişkilerinin gelişmişliği açısından ülkenin iki metropolünü yakalamıştır.

⁰⁶ Sosyal ve siyasi katılım ile siyasi aktivizm.

Teknolojik altyapı açısından bilgisayar sahibi derneklerin bölgesel dağılımı büyük farklara işaret etmektedir: bilgisayar sahibi derneklerin neredeyse yarısı (%43) Marmara Bölgesi'nde bulunurken diğer bölgelerde bu oran %3'e kadar düşmektedir.

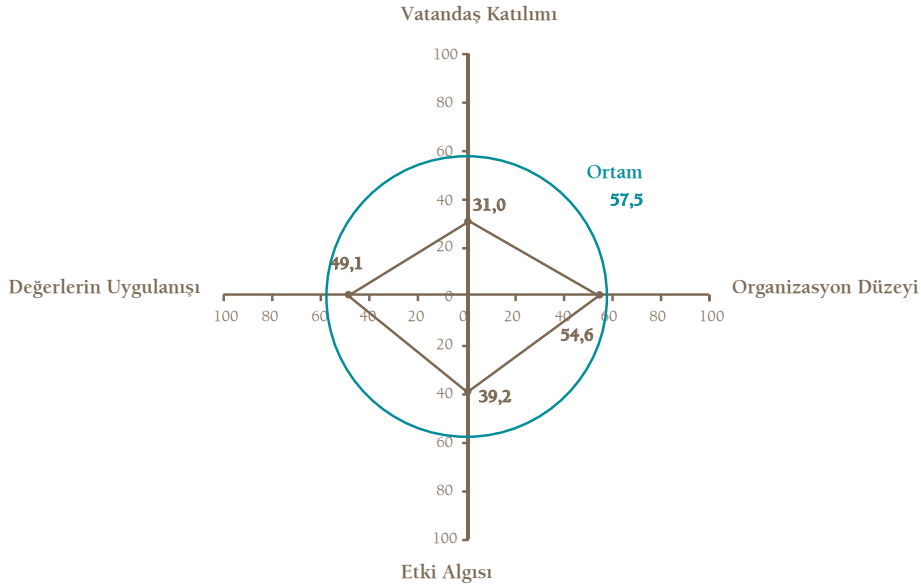
Sivil toplumun güçlü ve zayıf yönlerine zaman içinde karşılaştırmalı bir bakış bazı özelliklerin sürekliliğini korurken diğerlerinin değiştiğini göstermektedir.

Örneğin, Türkiye'de sivil toplumun faaliyet gösterdiği sosyo-ekonomik ve sosyo-politik ortam ile özel sektör ilişkileri güçlü yönler olmaya devam etmiştir. Bunun yanında teknolojik kaynaklar ve destekleyici altyapılara erişim ve sivil toplumun olumsuz bazı değerlerle özdeşleştirilmemesi algısı son yıllarda gözlenen olumlu gelişmeler olmuştur.

Süreklilik gösteren zayıf yönler ele alındığında, vatandaş katılımının düşüklüğü ve kurumsal kapasitelerin (kaynaklar, ilişkiler, yönetim yapıları...) zayıflığının süreklilik göstermesi endişe vericidir. Bu temel zayıflıklara ek olarak STK'ların etkisinin daha zayıf algılandığı ve algıda kamu ile olan ilişkilerde yapılan reformların uygulamaya yansımamasından kaynaklanan bir gerileme algısı olduğu gözlemlenmektedir.

Araştırma faaliyetlerinden elde edilen veriler daha sonra sentez edilmiş ve böylece Sivil Toplum Karosu'nda görsel olarak betimlenen sayısal özelliğine kavuşturulmuştur. Aşağıdaki şekil, güçlü yönlerinden çok zayıflıkları olan; eski ivmesini koruyamasa da gelişimi sürdüren sivil toplumun bir fotoğrafı niteliğindedir.

Türkiye Sivil Toplum Karosu

Tavsiyeler ve Çözüm Önerileri

Sivil toplumun güçlü ve zayıf yanlarını anlatan önceki bölümde olduğu gibi, aşağıdaki tavsiyeler de Bölgesel Danışma Toplantıları ve Sivil Toplum Forumu çıktılarının özetlenip analiz edilmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Bu bölümün amacı araştırma bulgularının ortaya koyduğu sivil toplumun ve STK'ların zayıf yönlerinin geliştirilmesi için tavsiyeler ve belirli çözüm önerileri ortaya koymaktır. Bölümün özellikle STK'lar ve Türkiye'de sivil toplumun güçlendirilmesine yönelik faaliyetlerde bulunmak isteyen diğer paydaşlar (kamu, özel sektör, bağışçı kuruluşlar, akademi vb.) için faydalı olması umulmaktadır.

Vatandaşlarla İlişkilerin Derinleştirilip Yaygınlaştırılması

Sivil toplum kuruluşlarının büyük çoğunluğu (%87) da sivil topluma vatandaş katılımını yetersiz görmekte (Toros, 2007); katılımın düşüklüğünü mali sorunlarından sonra en önemli ikinci sorunları olarak sıralamakta (YADA, 2010) ve bu alanda kendilerini geliştirmeye yönelik faaliyetlere ihtiyaç duyduklarını doğrulamaktadır. Bu bağlamda;

- STK'ların vatandaş katılımını (üyelik, gönüllü yönetimi, bağış toplama gibi konularda) mevcut iyi örneklerden faydalanarak daha yenilikçi mekanizmalar ile teşvik etmeleri,
- Çoğu zaman oldukça pahalı olan iletişim ve halkla ilişkiler (medyanın etkin kullanımı dâhil olmak üzere) alanlarında strateji geliştirilmesi için bağışçı kuruluşlarca yatırım yapılması,
- Devletin sivil toplum kuruluşlarının kurulma, yönetim, üyelik ve bağış işlemlerini daha kolay ve bürokrasiden uzak hale getirmesi,
- STK'ların hedef kitleleri ve paydaşları ile daha enteraktif ilişkiler kurarak hem faaliyetlerinin istenen sonuçlarını verdiğinden emin olmaları hem de vatandaşlarla aralarındaki kopukluğu gidermeleri tavsiye edilmektedir.

STK'ların Kurumsal Kapasitelerinin Geliştirilmesi

Araştırma bulguları sivil toplum kuruluşlarının kurumsallaşma düzeylerinin düşük kaldığını, işlevlerini sorunlu yönetim yapıları, yetersiz kaynaklar ve ilişkilerle sürdürdüklerini göstermektedir. Diğer taraftan sektörde pek çok iyi örneğin varlığı, destekleyici altyapıların gelişimi ve teknolojik kaynaklardaki artış bu sorunların üstesinden gelinmesi için bazı fırsatlara işaret etmektedir.

- STK'ların kurumsallaşma ve iyi yönetim ilkelerine yönelik eğitim ve kapasite geliştirme faaliyetlerine ihtiyaç devam etmektedir. Eğitimlerin etkili olabilmeleri için uzun soluklu ve uygulamalı yaklaşımlar benimsenmesi tavsiye edilmektedir.

- Eğitimlerin yanında iyi uygulama ve örneklerin paylaşılacağı platformlar yaratılması faydalı olacaktır.
- Teknolojik altyapıda gözlenen gelişme sivil toplumda iletişim kopukluğu ve halkla ilişkiler gibi konularda avantaj olarak kullanılmalıdır.
- STK'ların mali kaynak sorunlarının giderilmesi için kaynak geliştirme ve finansman konularındaki bilgi ve beceri eksikliklerinin giderilmesi, kurumsal ve bireysel bağışçıları STK'lara bağış yapmaya yönlendirecek mekanizmalar oluşturulması önerilmektedir.³⁶
- Çalışan-işveren ilişkilerine yönelik düzenlemeler, davranış kuralları ve şeffaflık, çevre standartları gibi değerlerini yazılı belgelere döküp kamuoyu ile paylaşılması hem kurumsal uygulamaları keyfilikten çıkaracak hem de sağlayacağı şeffaflık ile kamuoyunun güvenini artıracaktır.

Tüm bu tavsiyelerin etkin bir şekilde hayata geçirilebilmesi için yıllar içinde gelişme gösteren destekleyici kurumlara görev düşmektedir. Ayrıca şemsiye kuruluşların ortak amaçlar için çalışan STK'ları birleştirmede, sivil toplum, özel ve kamu sektörleri arasındaki işbirliklerini geliştirmede ve uluslararası ilişkilerin teşvik edilmesinde önemli olduğu eklenmiştir. Son olarak, şemsiye kuruluşların kendi kendini yönetmeye yönelik iç düzenlemeler ve standartlar oluşturulmasında da yararlı olabilirler. Bu alanda destekleyici kurumlar, ağlar ve bağışçı kuruluşlar arasında koordineli çalışmalar faydalı olacak ve kaynak israfını önleyecektir.

Kamu-Sivil Toplum İlişkilerinin Desteklenmesi

Raporun genelinde vurgulandığı üzere, devlet ve sivil toplum arasındaki ilişkiler Türkiye'de sektör için hayati önem taşımaktadır ve son zamanlardaki olumlu ortam ve gelişmelere rağmen inişler ve çıkışlarla doludur. Devletle ilişkiler konusunda 2000'li yılların başında büyük beklentiler doğuran yeni yasa ve kurumsal yapıların içinin boş bırakılması ve etkin uygulanmamasından kaynaklanan bir ivme kaybı ve algıda kötüleşme yaşanmaktadır.

Bu bağlamda devletin işbirliğine yönelik çerçeveler ve mekanizmalar oluşturması, beklemedeki yasal reformların gerçekleştirilmesi ve hâlihazırda yapılan reformların uygulanması gerekmektedir. STK'ların ise bu alandaki kapasitelerini geliştirmeleri ile politikalar ve prosedürler belirleme ve şeffaflıklarını sağlama amaçlı ortak komisyonlar etrafında birleşmesi yararlı olacaktır.

Kamu-STK ilişkilerini düzenleyen mevzuatın, etik kuralların ve genel teamüllerin oluşturulması ile ilişkilerin genel düzenlemelerden bağımsız ve kişisel ilişkiler bazında veya kuruma göre uygulanan/yaratılan kriterler doğrultusunda gelişmesi önlenebilecektir.

³⁶ Son yıllarda STK'lara kaynak aktarımını sağlayan mekanizmalar olarak sosyal yatırım vakıfları (community foundation) ve yerli vakıfların hibe programları görülsede çok yeni olan bu uygulamaların etkileri henüz net olarak görülememektedir.

Sivil Toplum Faaliyetleri ve Sosyal Sermaye

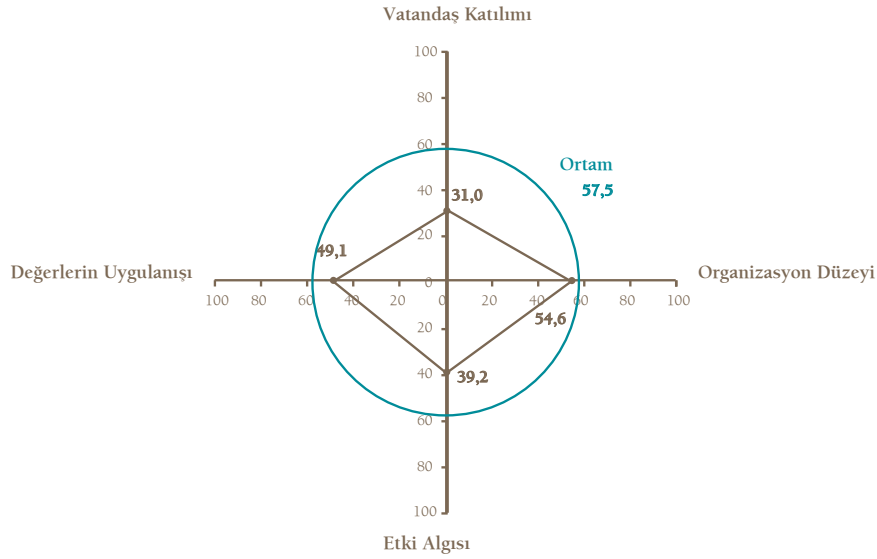
Rapor boyunca bahsedildiği üzere sivil toplum kuruluşları ve faaliyetleri ÷lkedeki düşük güven ve hoşgörü seviyelerinden payını almaktadır. Birbirine güvenmeyen ve hoşgör÷lü yaklaşamayan bireylerin bir araya gelemeyeceği, gelseler de sadece kendiyle aynı gör÷ş ve konumdaki insanlarla birlikte olarak toplumdaki keskin bölünmeleri daha da derinleştirecekleri endişeleri dile getirilmektedir.

Bu bağlamda STK'ların konuyu vurgulayıp mevcut programlarını sosyal sermaye açısından yeniden gözden geçirmeleri, diğer bir deyişle faaliyetlerini hizmet veya mesaj taşıdıkları tek taraflı ilişkiler yerine hedef kitleler ve beraber çalıştıkları bireyler arasındaki bağları güçlendirmek için birer fırsat olarak görmeleri yararlı olacaktır.

Sonuçlar

Sonuç bölümü hem araştırmanın temel bulgularını ve tavsiyelerini bir araya getirmekte hem de Türkiye’de sivil toplumun durumunu Sivil Toplum Karosu’nda da betimlendiği üzere özetlemektedir.

Şekil VI.1.1 Türkiye Sivil Toplum Karosu

Türkiye genelinde **vatandaş katılımı** dar, derin ve çeşitli sosyal gruplar ile coğrafi bölgelerin göreceli olarak temsil edilebildiği bir şekilde gerçekleşmektedir. Böylece özellikle son yıllarda hızlı bir değişim ve gelişim sürecinde olan sivil toplum hareketi, bu gelişimine rağmen vatandaşların büyük bölümünden kopuk kalmakta ve halkın sadece küçük bir kesimine hitap etmektedir. Diğer boyutlara göre oldukça düşük olan boyut puanı (%31) Vatandaş Katılımının Türkiye’de sivil toplumun en zayıf ve gelişmeye ihtiyaç olan boyutu olduğunu göstermekte, bu zayıflık yıllar içinde sürekliliğini korumaktadır.

Bu bağlamda STK’ların vatandaş katılımına yönelik yenilikçi mekanizmalar geliştirmeleri, hedef kitleleri ve paydaşları ile daha enteraktif ilişkiler kurmaları, bağışçı kuruluşların destekledikleri STK’ların iletişim ve halkla ilişkilerine özel destek vermesi ve devletin STK kuruluş işlemleri ve faaliyetlerini bürokrasiden arındırarak halkın katılımını kolaylaştırması önerilmektedir.

Sivil topluma güncel bir bakış, sivil toplum kuruluşlarının **organizasyon düzeylerinin** düşük kaldığını, işlevlerini sorunlu yönetim yapıları, yetersiz kaynaklar ve ilişkilerle sürdürdüklerini göstermektedir. Ancak Organizasyon Düzeyi boyutu Sivil Toplum Karosu'na göreceli yüksek bir sayısal değerle (%54,6) yansımaktadır. Kantitatif ve kalitatif veriler arasında görülen bu çelişki bazı uluslararası kriterlerin yüzeyselliğinden kaynaklanmaktadır.³⁷

Sivil toplum kuruluşlarının yapısal zayıflıklarının giderilmesine ilişkin olarak kurumsallaşma ve iyi yönetim ilkelerine yönelik uzun soluklu eğitim ve kapasite geliştirme faaliyetleri; iyi uygulama ve örneklerin paylaşılacağı platformlar; teknoloji ve internetin kullanıldığı iletişim ve halkla ilişkiler faaliyetleri önerilmektedir. Tüm bu tavsiyelerin etkin bir şekilde hayata geçirilebilmesi için yıllar içinde gelişme gösteren destekleyici kurumlara görev düştüğü; bu kurumlar, ağlar ve bağışçı kuruluşlar arasında koordineli çalışmaların faydalı olacağı ve kaynak israfını önleyeceği belirtilmektedir.

Değerlerin uygulanışına ilişkin bölümde sivil toplum kuruluşlarının kurumsal değerlerini yazılı belgelere döküp kamuoyu ile paylaşma alışkanlıkları olmadığı; bu durumun kurumsal uygulamaları keyfiliğe açık bıraktığı görülmektedir. Sivil toplum paydaşları arasında şiddetle başvurma, yolsuzluk, ırkçılık/ayrımcılık gibi olumsuz değerleri nadiren hayata geçirdiği algısı ise sevindiricidir. Bu durum Sivil Toplum Karosu'na %49,1'lik göreceli yüksek bir puanla yansımıştır.

Bu bağlamda STK'ların çalışan-işveren ilişkilerine yönelik düzenlemeler, davranış kuralları ve şeffaflık, çevre standartları gibi değerlerini yazılı belgelere döküp kamuoyu ile paylaşmasının hem kurumsal uygulamaları keyfilikten çıkaracağı hem de sağlayacağı şeffaflık ile kamuoyunun güvenini artıracığı belirtilmektedir.

Etki algısı alanında, sivil toplum insan hakları ve eğitim alanlarında etkili, işsizlik alanında ise kısmen etkili olarak algılanmaktadır. Ayrıca, iç ve dış algılar karşılaştırıldığında sivil toplum paydaşlarının kısıtlı görülen etkilerini objektif bir şekilde algıladıkları görülmektedir. Sivil toplumun sosyal ve siyasa alanlarda görülen kısıtlı etkisi, toplumsal tutum ve davranışlarda ise yok denecek kadar azdır. Yine de sivil toplumun sosyal etki algısı, siyasa etki algısından görece daha yüksektir. Son olarak, şeffaflık ve demokratik yönetim alanlarında sorun yaşayan sivil toplum aktörlerinin, demokratik karar almayı teşvik etme ve devlet ile özel sektörün hesapverebilirliğini sağlamaya gelince de etki yönünden zayıf kaldıkları düşünülmektedir. Bu durum yıllar içinde süreklilik göstermekte; Etki Algısı boyutunu Türkiye'de sivil toplumun Vatandaş Katılımından sonraki en zayıf ve gelişmeye açık boyutu olarak konumlandırmakta ve Sivil Toplum Karosu'nda göreceli düşük bir boyut puanı (%39,2) ile betimlenmektedir.

³⁷ Detaylı açıklama için bakınız 2. Organizasyon Düzeyi boyutu.

Bu bağlamda, vatandaşlarla ilişkilerin derinleştirilmesi ve STK'ların kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesine yönelik faaliyetlerin etki algısını da doğrudan etkileyeceği düşünülmektedir. Görece daha düşük olan siyasa etki algısının yükseltilmesinde ise bu alanda STK faaliyetlerinde gözlenen artışın ve kamu ile ilişkilerin geldiği noktadan ileriye götürülerek desteklenmesinin olumlu etkileri olacağı belirtilmektedir.

Sivil toplumun içinde bulunduğu siyasi, ekonomik ve kültürel **ortam** sivil toplumun gelişimi ile doğrudan bağlantılıdır. Uluslararası rapor ve endekslerde değerlendirilmiş olan sosyo-ekonomik ve sosyo-politik ortamların sivil toplumun gelişimine herhangi engel teşkil etmediği görülmüştür. Ancak sosyo-kültürel ortam değerlendirmesinden ortaya çıkan ülkedeki genel sosyal sermaye düşüklüğünün –özellikle güven ve hoşgörü temellerinde– ciddi bir sorun olduğunun ve önceki STEP çalışmasından bugüne sivil toplum faaliyetleri açısından olumsuzluğunu koruduğunun altını çizmek gerekmektedir. Sivil Toplum Karosunda Ortam boyutu Türkiye’de sivil toplumun daha da gelişmesine açık ve teşvik edici bir çember olarak betimlenmekte, %57,5’lik en yüksek boyut puanı da bu durumu doğrulamaktadır.

Diğer sektörlerle ilişkiler söz konusu olduğundaysa, kamu ile olan ilişkiler, ister özerklik, ister diyalog veya işbirliği temellerinde incelensin, geçmiş yıllara göre daha kötümser bir portre çizmektedir. Bunun yanında özel sektör ile ilişkiler kurumsal sosyal sorumluluk temelli ve gerek bakış açısı gerekse kurum sayıları açısından kısıtlı bulunmakla birlikte gelecek yıllarda gelişmeye açık bir alan olarak öne çıkmaktadır. Süreçteki iniş çıkışlara rağmen AB üyelik süreci gerek iç gerekse dış paydaşlar açısından sivil toplumun içinde bulunduğu ortama olumlu etki etmeye devam etmektedir.

Sonuç olarak STEP çalışması Türkiye’de sivil toplumu olumlu yönde bir değişim süreci içindeyken tasvir ederken güçlü yönlerden çok zayıf yönler ortaya koymaya devam etmektedir. Ancak 2005’de söz konusu olan fırsatların bir kısmının değerlendirilmesine rağmen Türkiye’de sivil toplumun gelişiminin eski ivmesini koruyamadığı görülmektedir. Özellikle vatandaş katılımı ve kurumsallaşma düzeylerindeki bazı temel sorunların süreklilik arz ederek kemikleşmeye başlaması sivil toplumun önünde önemli engellere işaret etmektedir. Sivil toplum mevcut güçlü yönlerini ve içinde bulunduğu teşvik edici ortamı doğru kullanarak toplumsal hayatın vazgeçilmez bir parçası haline gelebileceği gibi, zayıf yönlerinin yarattığı engellere takıldığı bir duraklama dönemine girmesi de mümkündür. Bu bağlamda “Tavsiyeler” bölümünde sunulan yol haritası ve Türkiye’de sivil toplumun güçlendirilmesine yönelik faaliyetlerde bulunmak isteyen tüm paydaşların (sivil toplum aktörleri, kamu, özel sektör, bağışçı kuruluşlar, akademi vb.) koordineli çalışmalarını oldukça önemlidir. Bu açıdan Türkiye’de sivil toplumun bir dönüm noktasıyla karşı karşıya olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Ekler

- Ek1: STEP Gösterge Tablosu**
Ek2: STEP Metodolojisi ve Türkiye Uygulama Süreci

Ek 1: *STEP Gösterge Tablosu*

CIVICUS tarafından STEP kapsamında hazırlanmış olan STEP Gösterge Tablosu araştırma kapsamında elde edilen sayısal verilerin bir dökümünü sağlamasının yanında ülke raporunun iskeletini de oluşturmaktadır. 86 gösterge, 30 alt-boyut ve 5 boyuttan oluşan tabloda yer alan kaynaklar Danışma Kurulu tarafından güvenilirlikleri açısından değerlendirilmiş ve renklerle kodlanmıştır. Tamamen güvenilir bulunan kaynaklar en açık, kısmen güvenilir bulunan kaynaklar daha koyu, kısmen güvenilir bulunmayan kaynaklar daha da koyu ve tamamen güvenilir bulunmayan kaynaklar en koyu renkle işaretlenmiştir. Renklendirme çalışması sonucunda tüm kaynaklar tamamen veya kısmen güvenilir bulunmuştur. Gösterge tablosunda sadece CIVICUS'un öngördüğü gösterge ve alt-boyutların sayısal verileri bulunmaktadır. Türkiye özelinde ele alınan konu ve bölümlere ek tabloda yer verilmekte olup, bu göstergeler Sivil Toplum Karosu'nun oluşumunda rol oynamamaktadır.

	Soru	Kaynak	Veri (%)
1	VATANDAŞ KATILIMI		31,0
1.1	Sosyal Katılımın Yaygınlığı		6,2
1.1.1	Sosyal Üyelik 1	DDA 2007	4,5
1.1.2	Sosyal Gönüllülük 1	DDA 1999	2,5
1.1.3	Toplumsal Hareketler 1	DDA 1999	11,5
1.2	Sosyal Katılımın Derinliği		41,1
1.2.1	Sosyal Üyelik 2	DDA 2007	11,5
1.2.2	Sosyal Gönüllülük 2	DDA 1999	30,0
1.2.3	Toplumsal Hareketler 2	DDA 1999	81,9
1.3	Sosyal Katılımın Çeşitliliği		63,9
1.3.1	Sosyal Katılımın Çeşitliliği	DDA 2007	63,9
1.4	Siyasi Katılımın Yaygınlığı		7,0
1.4.1	Siyasi Üyelik 1	DDA 2007	5,3
1.4.2	Siyasi Gönüllülük 1	DDA 1999	4,2

	Soru	Kaynak	Veri (%)
1.4.3	Partizan Nitelik Taşımayan Siyasi Hareketler 1	DDA 2007	11,6
1.5	Siyasi Katılımın Derinliği		23,5
1.5.1	Siyasi Üyelik 2	DDA 2007	16,7
1.5.2	Siyasi Gönüllülük 2	DDA 1999	21,6
1.5.3	Partizan Nitelik Taşımayan Siyasi Hareketler 2	DDA 2007	32,1
1.6	Siyasi Katılımın Çeşitliliği		44,4
1.6.1	Siyasi Katılımın Çeşitliliği	DDA 2007	44,4
2	ORGANİZASYON DÜZEYİ		54,6
2.1	İç Yönetişim		95,1
2.1.1	İç Yönetişim	STKA 2009	95,1
2.2	Destekleyici Altyapı		41,1
2.2.1	Destekleyici Altyapı	STKA 2009	41,1

	Soru	Kaynak	Veri (%)
2.3	Sektörel İletişim ve İşbirliği		
2.3.1	Sektörel İletişim 1	STKA 2009	79,2
2.3.2	Sektörel İletişim 2	STKA 2009	82,9
	STK'ların yüzde kaçını geçtikimiz üç ay içinde bir diğer STK ile toplanmıştır?		
	STK'ların yüzde kaçını bir diğer STK ile bilgi alışverişinde (örneğin belge, rapor, duyuru gibi) bulunmuştur?		75,4
2.4	İnsan Kaynakları		8,0
2.4.1	İnsan Kaynaklarının Sürdürülebilirliği	STKA 2009	8,0
	STK'ların yüzde kaçının insan kaynakları sürdürülebilir (gönüllü çalışanlar toplam personelin %25'ini geçmemektedir) ?		
2.5	Mali ve Teknolojik Kaynaklar		85,3
2.5.1	Mali Sürdürülebilirlik	STKA 2009	78,2
	STK'ların yüzde kaçının mali kaynakları süreklilik ve sürdürülebilirlik teşkil etmektedir?		
2.5.2	Teknolojik Kaynaklar	STKA 2009	92,3
	STK'ların yüzde kaçının bilgisayar, e-mail, telefon, faks gibi teknolojik altyapıya düzenli erişimi bulunmaktadır?		
2.6	Uluslararası İlişkiler		18,8
2.6.1	Uluslararası İlişkiler	Uluslararası Dernekler Birliği Veritabanı 2008	18,8
	Dünyada aktif olan uluslararası STK'ların yüzde kaçını Türkiye'de aktiftir?		
3	DEĞERLERİN UYGULANIŞI		49,1
3.1	Demokratik Karar Alma Mekanizmaları		94,4
3.1.1	Karar-Alma Mekanizmaları	STKA 2009	94,4
	STK'ların yüzde kaçını demokratik karar alma mekanizmalarına sahiptir?		
3.2	Çalışan-İşveren Politikaları		34,9
3.2.1	Fırsat Eşitliği	STKA 2009	23,7
	STK'ların yüzde kaçının cinsiyet eşitliğine yönelik yazılı politika belgeleri bulunmaktadır?		

	Soru	Kaynak	Veri (%)
3.2.2	Sendikalaşma Oranı	STKA 2009	15,5
3.2.3	Çalışan Hakları Eğitimleri	STKA 2009	68,1
3.2.4	Kamuya Açık Çalışma Standartları Belgesi	STKA 2009	32,4
3.3	Davranış Kuralları ve Şeffaflık		50,5
3.3.1	Kamuya Açık Davranış Kuralları	STKA 2009	30,3
3.3.2	Şeffaflık	STKA 2009	70,6
3.4	Çevre Standartları		30,3
3.4.1	Çevre Standartları	STKA 2009	30,3
3.5	Sivil Toplumun Genelinde Değerler Algısı		35,6
3.5.1	Şiddete Başvurma Algısı	STKA 2009	16,5
3.5.2	Kurum İçi Demokratik Karar Alma Algısı	STKA 2009	40,7
3.5.3	Yolsuzluk Algısı	STKA 2009	20,3
3.5.4	Hoşgörüsüzlük Algısı	STKA 2009	19,5

	Soru	Kaynak	Veri (%)
3.5.5	Hosgörüsüz Grupların Algılanışı	STKA 2009	60,9
3.5.6	Barış ve Şiddete Başvurmamayı Teşvik Algısı	STKA 2009	55,8
4	ETKİ ALGISI		39,2
4.1	Duyarlılık (iç değerlendirme)		38,7
4.1.1	İşsizlik Etki Algısı	STKA 2009	11,8
4.1.2	Eğitim Etki Algısı	STKA 2009	65,5
4.2	Sosyal Etki (iç değerlendirme)		51,3
4.2.1	ST Genelinin Sosyal Sorunlara Etkisi	STKA 2009	36,6
4.2.2	STK'nın Sosyal Etkisi	STKA 2009	66,0
4.3	Siyasa Etki (iç değerlendirme)		32,2
4.3.1	ST Genelinin Politikalara Etkisi	STKA 2009	27,1
4.3.2	STK'nın Politika Alanındaki Etkinliği	STKA 2009	50,4
4.3.3	STK'nın Politikalara Etkisi	STKA 2009	19,0
4.4	Duyarlılık (dış değerlendirme)		41,0
4.4.1	İşsizlik Etki Algısı	DPA 2009	5,6
4.4.2	Eğitim Etki Algısı	DPA 2009	76,3

	Soru	Kaynak	Veri (%)
4.5	Sosyal Etki (dış değerlendirme)		44,8
4.5.1	Sivil Toplumun Belirli Sosyal Sorunlara Etkisi	DPA 2009	55,3
4.5.2	ST Genelinin Sosyal Sorunlara Etkisi	DPA 2009	34,2
4.6	Siyasa Etki (dış değerlendirme)		50,2
4.6.1	Sivil Toplumun Politika Alanındaki Etkinliği	DPA 2009	63,6
4.6.2	ST Genelinin Politikalara Etkisi	DPA 2009	36,8
4.7	Toplumsal Tutum ve Davranışlara Etki (Sosyal Sermaye)		16,4
4.7.1	ST Faaliyetlerine Katılan ve Katılmayanlar Arası Güven Düzeyi Farkı	DDA 2007	0,0
4.7.2	ST Faaliyetlerine Katılan ve Katılmayanlar Arası Hoşgörü Düzeyi Farkı	DDA 2007	14,7
4.7.3	ST Faaliyetlerine Katılan ve Katılmayanlar Arası Kamu Ruhu Düzeyi Farkı	DDA 2007	0,0
4.7.4	Sivil Topluma Güven	DDA 2007	50,9

	Soru	Kaynak	Veri (%)
5	ORTAM		57,5
5.1	Sosyo-Ekonomik Bağlam		64,0
5.1.1	Temel Kapasite Endeksi	Social Watch Temel Kapasite Endeksi 2008	92,4
5.1.1.1	Social Watch Temel Kapasite Endeksi ülkeleri minimum temel gereksinimleri karşılama açısından inceleyerek sosyal kalkımda ulaşılan ilerleme seviyelerini gösterir. Bunun için beşinci sınıfa ulaşan çocukların, beş yaşına kadar hayatta kalanların ve profesyonel personel tarafından gerçekleştirilen doğumların yüzdeleri olmak üzere 3 gösterge kullanılır.		
5.1.2	Yolsuzluk	Transparency International Yolsuzluk Algısı Endeksi kamu sektöründeki yolsuzluğu, yolsuzluk algısıyla ölçer ve ülkeleri 0 ile 10 arasında sıralar. Ölçekte değer arttıkça yolsuzluk azalır.	46,0
5.1.3	Eşitsizlik	GINI katsayısı toplumdaki gelir eşitsizliğini ölçer. 0 ile 100 arasındaki yelpazede 0 mutlak eşitliği, 100 ise mutlak eşitsizliği gösterir.	56,4
5.1.4	Ekonomik Ortam	Dünya Bankası Gelişmişlik Göstergeleri dış borç stoklarının milli gelir içindeki yüzdesi ile ekonominin durumunu değerlendirir.	61,2
5.2	Sosyo-Politik Bağlam		59,0
5.2.1	Medeni Hak ve Özgürlükler	Freedom House Siyasal Haklar Endeksi ülkelerdeki medeni özgürlük ve demokrasi derecelerini karşılaştırmalı olarak ölçer. Seçim süreci, siyasal çoğulculuk ve katılım ile hükümetin işlerliği ölçütleri kullanılmıştır.	72,5

	Soru	Kaynak	Veri (%)
5.2.2	Hukukun Üstünlüğü ve Bireysel Haklar	Freedom House Sivil Özgürlükler Endeksi 2008	62,5
5.2.3	Örgütlenme Özgürlüğü	Freedom House Sivil Özgürlükler Endeksi 2008	58,3
5.2.4	Yasal Çerçeve ve Uygulanışı	STKA 2009	47,0
5.2.5	Devletin Etkinliği	Dünya Bankası Yönetişim Veriseti 2007	54,8
5.3	Sosyo-Kültürel Bağlam		49,4
5.3.1	Güven	DDA 2007	4,8
5.3.2	Hosgörü	DDA 2007	49,2
5.3.3	Kamu Ruhu	DDA 2007	94,2

Ek Tablo – Türkiye Özelinde Ele Alman Alt-Boyut ve Göstergeler

1	VATANDAŞ KATILIMI			
2	ORGANİZASYON DÜZEYİ			
	İşbirliği	STK'ların yüzde kaç bir diğer STK ile işbirliğinde bulunmuştur? (örneğin ortak bir bildirme, toplantı, proje düzenlemek)	STKA 2009	
	Maaşlı Çalışan Algısı	STK'ların yüzde kaç maaşlı çalışanlarının kapasitesini hedeflerini gerçekleştirmede yeterli bulmaktadır?	STKA 2009	
	Gönüllü Algısı	STK'ların yüzde kaç gönüllü çalışanlarının kapasitesini hedeflerini gerçekleştirmede yeterli bulmaktadır?	STKA 2009	
	Uluslararası İletişim	STK'ların yüzde kaç yurtdışında yerleşik /faaliyet gösteren bir STK ile bilgi alışverişinde bulunmuştur?	STKA 2009	
	Uluslararası İşbirliği	STK'ların yüzde kaç yurtdışında yerleşik /faaliyet gösteren bir STK ile işbirliği yapmıştır?	STKA 2009	
	Uluslararası Fonlar	STK'ların yüzde kaç yurtdışında yerleşik /faaliyet gösteren bir STK'dan fon almıştır?	STKA 2009	
3	DEĞERLERİN UYGULANIŞI			
	Karar-Alma Yöntemleri	STK'ların yüzde kaçında demokratik karar alma yöntemleri kullanılmaktadır?	STKA 2009	
4	ETKİ ALGISI			
	İnsan Hakları Etki Algısı (İç Algı)	Sivil toplum aktörleri öncelikli toplumsal meselelere (insan hakları) ne derece cevap verebilmektedir?	STKA 2009	
	İnsan Hakları Etki Algısı (Dış Algı)	Sivil toplum aktörleri öncelikli toplumsal meselelere (insan hakları) ne derece cevap verebilmektedir?	DPA 2009	
5	ORTAM			
	Devlet-Sivil Toplum İlişkisi			
	Özerklik	Sivil toplum ne dereceye kadar devletten bağımsız olarak işlevlerini sürdürebilmektedir?	STKA 2009 DPA 2009	

Diyalog	Devlet ne derece sivil toplumla diyalog içerisindedir? Eğer varsa bu diyalog ne derece kapsamlı ve kurumsallaşmıştır?	STKA 2009 DPA 2009
İşbirliği/Destek	Devletten aynı/hakdi yardım alan (hibe, ihale gibi yollarla) STK yelpazesi ne derece genişler?	STKA 2009 DPA 2009
Özel Sektör-Sivil Toplum İlişkisi		
Özel sektörün tavrı	Özel sektörün STK'lara yönelik tavrı nasıldır?	STKA 2009 DPA 2009
Kurumsal sosyal sorumluluk	KSS kavram ve faaliyetleri ne kadar gelişmiştir?	STKA 2009 DPA 2009
Özel sektör desteği	Özel sektörden aynı/hakdi yardım alan STK yelpazesi ne derece genişler?	STKA 2009 DPA 2009
Avrupa Birliği Süreci		
Yasal Çerçeve	AB Sürecinin sivil toplum yasal çerçevesi üzerinde nasıl bir etkisi olmuştur?	STKA 2009 DPA 2009
ST-Devlet Diyalogu	AB Sürecinin devlet-STK diyalogu üzerinde nasıl bir etkisi olmuştur?	STKA 2009 DPA 2009
Mali Kapasite	AB Sürecinin STK'ların mali kapasitesi üzerinde nasıl bir etkisi olmuştur?	STKA 2009 DPA 2009
Demokrasiyi Teşvik Etme	AB Sürecinin demokrasiyi teşvik etme üzerinde nasıl bir etkisi olmuştur?	STKA 2009 DPA 2009
Toplumsal Hareketleri Teşvik Etme	AB Sürecinin toplumsal hareketleri teşvik etme üzerinde nasıl bir etkisi olmuştur?	STKA 2009 DPA 2009

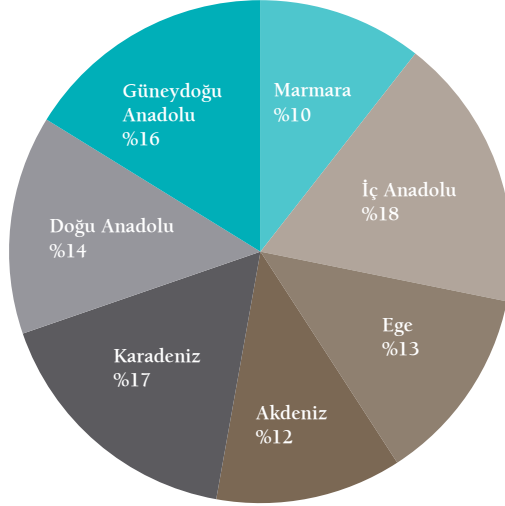
Ek 2: *STEP Metodolojisi ve Türkiye Uygulama Süreci*

2008 yılında CIVICUS ve Heidelberg Üniversitesi Sosyal Yatırım Merkezi tarafından yürütülen çalışmalar sonucunda yeniden düzenlenen STEP metodolojisi temel olarak ikincil veri analizi, paydaş araştırması, saha araştırması, hanehalkı araştırması, vaka analizleri, Sivil Toplum Forumu ve Danışma Kurulu üzerinden veri toplama ve analiz etmeye dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Aşağıda proje kapsamında kullanılan her metodun yöntem ve amaçları anlatılmaktadır.

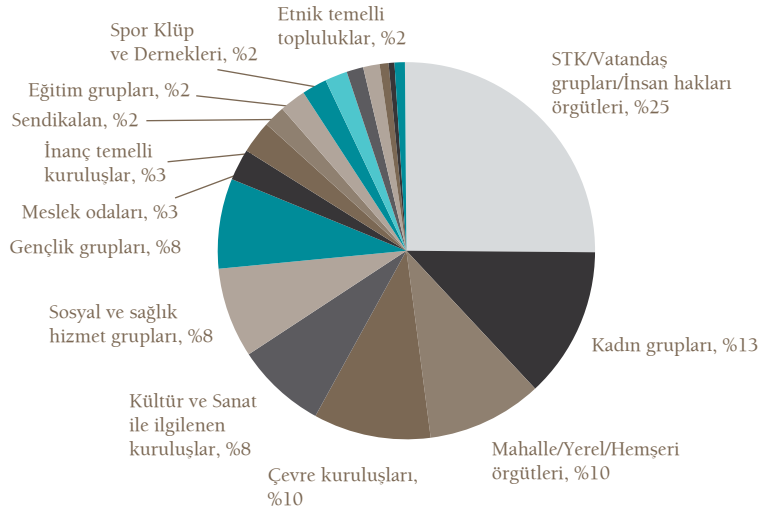
İkincil Veri Analizi: 1999-2010 arası literatür taraması ve analizine dayanarak Türkiye ve dünyada sivil topluma dair yayınlanmış ve yayınlanmamış kaynaklardan CIVICUS tarafından sağlanan metodoloji çerçevesinde bir veri endeksi oluşturulmuştur. Taranan kaynaklar arasında uluslararası raporlar (Dünya Değerler Araştırması, Freedom House Endeksi, AB ilerleme raporları, Dünya Bankası sosyal ve ekonomik raporları gibi), akademik veritabanları (Cambridge Journals Online, JSTOR, Project Muse, InformaWorld gibi) bulunmaktadır. Bu kaynakların yanı sıra Sivil Toplum Dergisi, Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Bilimi Yayınları, STGM yayınları, Yeni çıkan Türkçe yayınlar, Dernekler Dairesi Başkanlığı verileri, TEGV-İnfakto Gönüllülük araştırması ve ARI-İnfakto Sosyal Sermaye Araştırması verilerinden de faydalanılmıştır. Bu analizin amacı sivil topluma ilişkin kapsamlı bir bilgi birikimi oluşturulmasına yardımcı olmak, önceden yapılmış araştırma ve faaliyetlerin tekrarını engellemek ve hangi alanlarda veri eksikliği olduğunun tespit edilmesiyle STEP'in odaklanacağı konular hakkında yol göstermek olmuştur.

Saha araştırması: Türkiye'nin 7 bölgesinde aktif faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşu temsilcisiyle anket ve odak grup toplantıları düzenlenmiştir. Toplam 146 katılımcıyla Türkiye'nin 7 bölgesinde (İstanbul, Ankara, Denizli, Adana, Trabzon, Diyarbakır ve Van) odak grup formatında Bölgesel Danışma Toplantıları gerçekleştirilmiş ve Türkiye'nin 7 bölgesinden 142 STK ile anket yapılmıştır. Saha Araştırması'nın amacı sivil toplum kuruluşlarının kendi kendilerini değerlendirerek öz eleştiride bulunmalarını sağlarken, sivil toplum paydaşları arasındaki iletişim ve işbirliğinin artmasına katkıda bulunmak olmuştur.

Bölgesel Dağılım

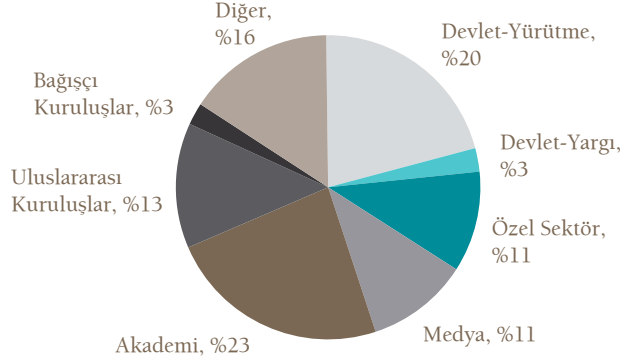

Kuruluş Türleri Dağılımı

Paydaş Araştırması: Kamu sivil toplumla yakından ilişkili paydaşlarla da (38 kişi) toplantılar ve anketler yapılmıştır. Bu faaliyetin amacı sivil toplumun sosyal sorun ve politikalara etkisi ve diğer sektörlerle ilişkileri açısından dışarıdan algılanışı konusunda veri sağlayarak projeyi objektif hale getirmektir. Paydaş araştırmasına kamu ve özel sektör temsilcileri, medya, akademi, bağışçı kuruluşlar ve uluslararası kuruluşlar gibi çeşitli kurum ve kuruluşlardan paydaşlar dahil olmuşlardır.

Dış Paydaşların Dağılımı

Hane Halkı Araştırması: Türkiye ve dünyada vatandaşların sivil topluma katılım düzeyi ve algısını ölçen bir kamuoyu araştırması olan Dünya Değerler Araştırması'nın Türkiye ayağının konuda yeterli bulunması sebebiyle ek bir hane halkı araştırması yapılmamıştır. Prof. Dr. Yılmaz Esmer'in yürütmüş olduğu araştırmada 15 yaş ve üzeri nüfus ile 41 ilde toplam 1,579 yüz yüze görüşme yapılmıştır. Hanehalkı araştırmasının amacı STK'ların faydalanıcıları ile ilişkilerine ışık tutmak ve STK'ların halk tarafından nasıl algılandığı konusunda veri sağlayarak projenin objektif olmasını sağlamak olmuştur. Proje kapsamında ağırlıklı olarak 2007 çalışmasına yer verilse de, yer yer 1999 çalışmasından da faydalanılmıştır.

Vaka Analizleri: Sivil toplumu çeşitli açılardan daha derinlemesine incelemek amacıyla 5 temel boyut (vatandaş katılımı, organizasyon düzeyi, değerlerin uygulanışı, etki algısı ve ortam) üzerinden uzman raporları/vaka analizleri hazırlanmıştır. Vaka Analizleri sivil topluma ilişkin kapsamlı bir bilgi birikimi oluşturulmasına yardımcı olurken, Türkiye için özellikle dikkat gerektiren konulara daha derinlemesine eğilme imkânı vermiştir.

Vaka analizleri rapor özetlerine Ek 3'de, raporların tamamına ise www.step.org.tr veya www.tusev.org.tr adreslerinden ulaşmak mümkündür.

Sivil Toplum Forumu: 19 Haziran 2009'da Kadir Has Üniversitesi'nde ülke genelinden ve çeşitli sektörlerden 150'yi aşkın paydaşla Sivil Toplum Forumu gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara tamamlanan ve devam eden aşamalarla ilgili bilgi verilmiş, yapılan anketlerin sonuçları 2005 yılıyla karşılaştırmalı olarak sunulmuş, ön bulgularla ilgili değerlendirmeler alınmıştır. Ardından atölyeler düzenlenerek Türkiye'de sivil toplumunun gelişimine yönelik hareket planları ve politika önerileri geliştirilmiştir. Forumun amacı sivil toplum paydaşları arasında ortak akıl ve yol haritası oluşturulmasını sağlamak ve sivil toplum paydaşları arasındaki iletişim ve işbirliğinin artmasına katkıda bulunmak olmuştur.

Danışma Kurulu: Danışma Kurulu kendi alanında uzman 15 kişiden oluşmuş, projeye rehberlik ve elçilik etmiştir. Kurul, özellikle uluslararası bir çerçevesi olan STEP araştırmasının Türkiye'ye özgü koşullara uygun hale getirilmesi ve kullanılan kaynakların güvenilirliği konusunda Proje Ekibi ile fikir alışverişinde bulunmuştur.

Hızla gelişen üçüncü sektör (kar amacı gütmeyen sivil toplum kuruluşlarının oluşturduğu sektör) Türkiye'nin sosyal ve ekonomik kalkınmasına önemli katkılarda bulunmakta ve toplumun vazgeçilmez bir parçası haline gelmektedir. TÜSEV 1993 yılında aralarında ülkenin önde gelen vakıf ve derneklerinin de olduğu 23 sivil toplum kuruluşu tarafından Türkiye'de üçüncü sektörün yasal, mali ve işlevsel altyapısını geliştirmek amacıyla kurulmuştur. Bugün vakfın 100'ü aşkın mütevelliisi vardır.

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV)

Bankalar Caddesi Minerva Han No:2 Kat:5 34420 Karaköy, İstanbul - Türkiye
Tel: +90 (212) 243 83 07 Faks: +90 (212) 243 83 05 E-mail: info@tusev.org.tr
www.tusev.org.tr